

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารามณ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช

Role of Abbot in Ecclesiastical Affairs Administration in Chulabhorn District,
Nakhon Si Thammarat Province

พระครูประโชติอินทคุณ (เทพธานี)¹, สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา² และ เดชชาติ ตรีทรัพย์³
Phrakhru Prachot Intakhun (Inthachoto)¹, Sittipong Sittipatprapa² and Detchat Treesap³

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3}
Government Program Master of Political Science, Mahamakut Buddhist University, Thailand^{1,2,3}

E-mail: ¹Samnakkhan@gmail.com

Retrieved April 25, 2023; Revised May 22, 2023; Accepted October 31, 2023

Doi: 10.14456/jappm.2023.38

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอจุฬารามณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารามณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอจุฬารามณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 160 รูป และวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสังฆาธิการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอจุฬารามณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการศาสนศึกษา ส่วนด้านด้านสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะ พบว่า ปัญหา อุปสรรค คือ ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ พระภิกษุสามเณรไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควร พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีภาระช่วยงานต่าง ๆ ของวัด จึงไม่มีเวลาดูหนังสืออย่างเต็มที่ ส่วนแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ด้านการปกครอง ได้แก่ ต้องมีชี้แจงกฎระเบียบและ

กติกาด่าง ๆ ของวัดให้พระภิกษุที่ใหม่ได้เข้าใจ ปฏิบัติดีสำนึกในความสามัคคี ควรมีพระผู้ใหญ่คอยดูแลเอาใจใส่ในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา ควรปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยให้มากที่สุด

คำสำคัญ: บทบาท; การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research paper were as follows: 1) to study the role of the abbot in the ecclesiastical affairs administration in Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province, 2) to analyze problems, obstacles, and guidelines for developing the role of the abbot in the ecclesiastical affairs administration in Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province. The researcher used a mixed research method: quantitative and qualitative research. The quantitative research consisted of 160 monks under the ecclesiastical jurisdiction in Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province. The qualitative research consisted of in-depth interviews with five Buddhist monks as key informants. Quantitative data were analyzed using ready-made programs. Statistics included percentages, means, and standard deviations. Qualitative data were analyzed using descriptive and contextual analysis.

The results showed that: 1. The role of the abbot in the ecclesiastical affairs administration in Chulabhorn District, Nakhon Si Thammarat Province was overall at a high level. When considering each aspect in descending order, it was found that governance was at the highest level, followed by religious education and public welfare with the lowest average.

2. The results of recommendations found that the problem and obstacle in religious education was that monks and novices were not interested in education as they should be. However, most monks and novices had various duties at the temple and therefore did not have time to read books fully. Governance solutions included explaining the rules and regulations of the temple to new monks, cultivating a sense of unity, care from senior monks, praying, meditation, and performing duties according to the Dharma and Discipline as much as possible

Keywords: Role; Ecclesiastical Affairs Administration

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอดีตยกตัวอย่าง คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้าซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้

เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตเพื่อให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สี่บสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนนั้นถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชน หันมาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตในการพัฒนาจิตใจเพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์, 2554)

วัดในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองและช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างดีในอดีตที่ผ่านมาแต่สภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมากในปัจจุบันทำให้คนใช้วัตถุนิยมมากขึ้นและบริโภคนิยมมาเป็นฐานคิดในการดำเนินชีวิต ทำให้ประชาชนเข้าวัดน้อยลงเนื่องจากไม่ค่อยให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ และเดิมวัดเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร ซึ่งมีบทบาทในการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา หากพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีจำนวนมากที่มีความรู้ความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาคนจะได้ช่วยกันชี้แจงให้ประชาชนและผู้นำในชุมชนได้เข้าใจ เมื่อพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ เพื่อวิถีชีวิตของคนไทยที่เริ่มห่างไกลจากวัดหันมาให้ความสนใจกับวัดมากขึ้นเพื่อผดุงไว้ซึ่งคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม ให้เยาวชนได้เรียนรู้และปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ฯ (ประเวศ วัชสี, 2539)

เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้านคือด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำ มีกระบวนการและวิธีปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่ายแต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพก็คือ เจ้าอาวาสจำนวนไม่น้อยของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ยังไม่มีทักษะและเทคนิคในการบริหารจัดการวัด และไม่มีวิธีการสั่งสอนประชาชน ปล่อยปละละเลยพระภิกษุสามเณรบางส่วน ให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสามเณรให้ทั่วถึงได้ จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพตามภารกิจของคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทความวิจัยนี้นำเสนอบทบาทของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุกฟ้า ธารณ์ รวมทั้งนำเสนอปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้า

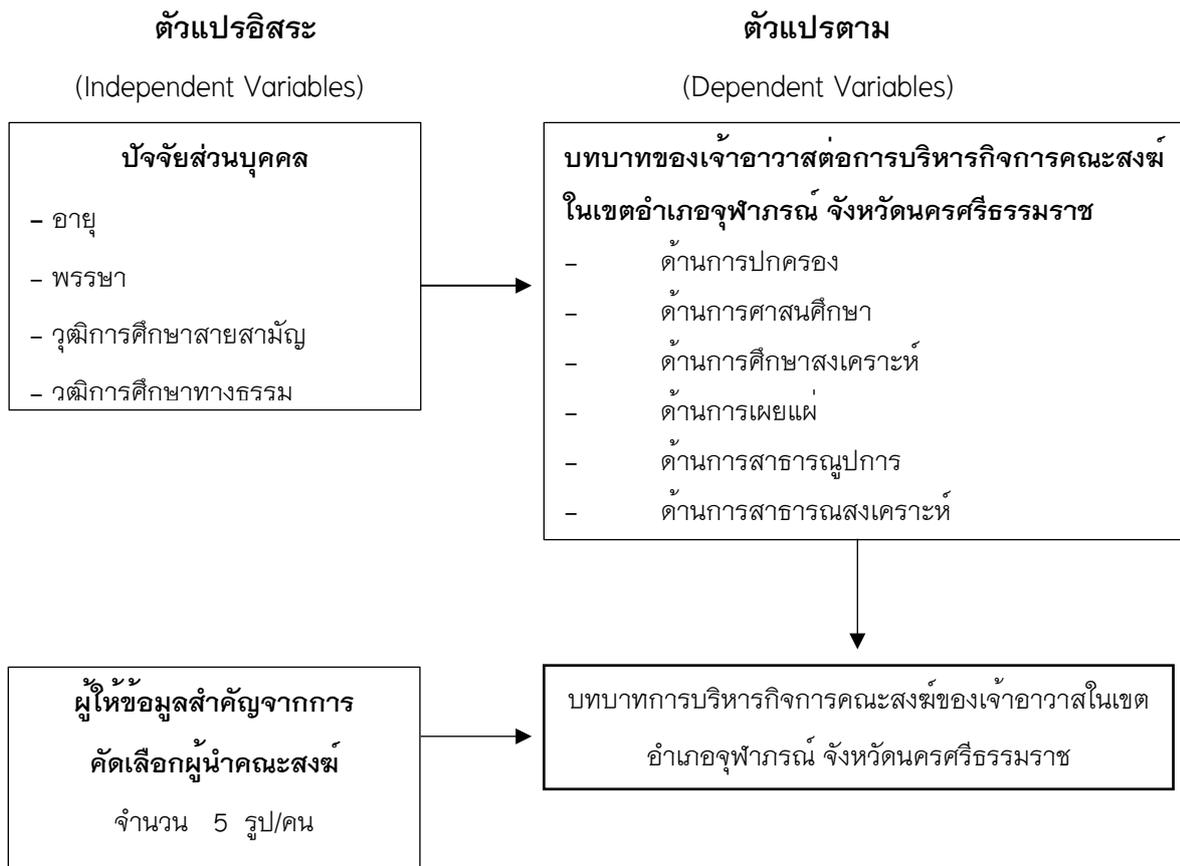
อ่าวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ ทั้งนี้ผลการศึกษานำไปสู่การนำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพื้นที่อื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บททวนวรรณกรรม

จากการสืบค้นเอกสาร งานวิจัย บทความวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย พบว่า ปัจจุบัน คณะสงฆ์ประสบปัญหาโครงสร้างการปกครอง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์สาเหตุปัญหาการปกครอง คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างการปกครองเพราะคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) สาเหตุต่อมาคือการขาดประสิทธิภาพในการปกครองมาจากสาเหตุที่รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมากซึ่งด้อยในประสิทธิภาพการทำงานเพราะชราภาพและยังด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาสาเหตุของหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์นั้นจำเพาะเจาะจงไว้ที่ตำแหน่งทางปกครองคณะสงฆ์และมีการกำหนดหลักเกณฑ์ผ่านจำนวนเงินเพื่อการสร้างศาสนวัตถุ (พระณรงค์ สังขวิจิตร, 2560) ในการแก้ไขปัญหาโครงสร้างการปกครอง มีแนวทางการแยกรัฐออกจากศาสนา กับการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง รวมอยู่ในแนวทางการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แล้วและต่อมาคือ การแก้ไขปัญหาหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ โดยแยกสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งการปกครอง การให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมในการวางกฎเกณฑ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์โดยคำนึงถึงการสร้างศาสนวัตถุที่จำเป็นต่อการใช้สอยและตามฐานะของวัดและกำหนดหลักเกณฑ์โดยการเน้นการสร้างศาสนวัตถุที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในขณะที่พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัลลภ จริยธมฺโม) (2563) ได้ศึกษาพบว่าปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการที่พักสงฆ์ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านการปกครอง ขาดความร่วมมือจากผู้ได้บังคับบัญชา ขาดความร่วมมือจากชุมชน ด้านการศึกษา บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนช่วยเหลืองบประมาณ ไม่มีการจัดตั้งกองทุน ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมขาดการอบรมบุคลากรให้มีความรู้เพิ่มเติมในการใช้สื่อช่วยในการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ขาดการประสานงานกับชุมชนในการก่อสร้างทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาภายหลัง ด้านสาธารณสงเคราะห์ ขาดความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผนและนโยบายในการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุบุญโญ) (2561) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านที่เกิดขึ้นคือ 1. ด้านการปกครองที่สำคัญมี 2 ประเด็นได้แก่ 1) เรื่องคนและเรื่องงานถือได้ว่าเรื่องของจิตใจของแต่ละบุคคลที่เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญเพลอไหลปล่อยให้อำนาจความเกียจคร้าน เป็นต้น 2. ด้านการศึกษา คือ จำนวนผู้เรียนพระปริยัติธรรมได้ลดลง ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีในขณะที่การศึกษาสายสามัญของพระภิกษุสามเณรยังคงมีจำนวนมาก 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์คือ บุคลากรในการศึกษาในรุ่นต่อไป ต้องทำควบคู่ไปกับการตั้งศูนย์การศึกษาในการอบรมครูพระหรือครูสอนหนังสือให้มีศักยภาพ 4. ด้านการเผยแผ่ จากสภาพสังคมที่

เปลี่ยนแปลงไปทำให้การเผยแพร่ในยุคปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนไปตามกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นควรมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เช่น เป็นใคร มีสภาวะจิตใจเป็นเช่นไร มีความต้องการและบริบทรอบตัวของกลุ่มเป้าหมายนั้นเป็นเช่นไร 5. ด้านสาธารณูปการ ปัญหาอุปสรรคข้อเสนอนะที่สำคัณมี 3 ประเด็น คือ 1) ด้านบุคลากร ในการบริหารจัดการ 2) ด้านเงิน 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์การบูรณปฏิสังขรณ์ และ 6.ด้าน การสาธารณะสงเคราะห์ที่สำคัณมี 3 ประเด็น คือ 1) เรื่องบุคลากร ที่วัดและคณะสงฆ์ขาดบุคลากรอันเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) เรื่องเงินงบประมาณ ที่แต่ละวัดจะต้องดำเนินการตามศักยภาพของตนเอง และ 3) เรื่องการประสานงาน การขาดการประสานงานหรือการประสานงานที่ไม่ดีไม่เป็นระบบ หรือทิศทางเดียวกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีปัญหามาตั้งแต่อดีตทั้งใน 6 ด้าน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากร ได้แก่ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 วัด/สำนักสงฆ์ (สังกัดมหานิกาย) กลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณ ได้แก่ คณะสงฆ์ในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งหมด 160 รูป กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejic และ Morgan ที่ระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกิน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 160 รูป เชิงคุณภาพ ศึกษาจากพระสังฆาธิการ ได้แก่ ประชากรได้คัดเลือกเจาะจงสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม สามารถแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถาม ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมีคำตอบให้เลือก ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแบบสอบถามบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Scale) ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มี 6 ด้าน จำนวน 28 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1. เป็นข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอยุพารณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เป็นแบบสัมภาษณ์บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ 1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารัตน์วิทยาลัย นำเรียนเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2. ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลและผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามด้วยตัวเอง โดยอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจในการตอบแบบสอบถามก่อนและให้ลงมือตอบแบบสอบถาม 3. หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามให้กลุ่มตัวอย่างลงมือตอบแบบสอบถามแล้ว ก็ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตัวเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการ เตรียมศึกษาข้อมูลด้านเอกสารเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา จากนั้นจึงลงสำรวจพื้นที่ครั้งแรก นอกจากนี้ยังเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลอื่น ๆ อีก เช่น สมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยจะทำการค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารงานวิจัย บทความ จดหมายเหตุและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการศึกษาภาคสนามครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยจำเป็นต้องสำรวจพื้นที่ภาคสนามเบื้องต้นก่อนลงมือปฏิบัติการวิจัยภาคสนามจริง และมีวิธีในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล 1. เมื่อได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมด สร้างคู่มือลงรหัสนำข้อมูลลงรหัส จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อิงรหัสเรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย 2. การวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3. วิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ประชากรเสนอแนะ โดยรวบรวมข้อพระรณาคความ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

ผลการวิจัย

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุ 25–35 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.30 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีจำนวนทั้งสิ้น 55 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.40 มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในระดับนักธรรมชั้นตรีส่วนใหญ่ จำนวนทั้งสิ้น 79 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.40

ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.38$, $\sigma = 0.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.45$, $\sigma = 0.47$) รองลงมา คือ ด้านการศาสนศึกษา ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.58$) ส่วนด้านสาธารณสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 4.34$, $\sigma = 0.57$)

ตารางที่ 1 บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	ทัศนคติของผู้ต้องขังที่มีต่อการจัดสวัสดิการ ในเรือนจำกลางสงขลา	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	ด้านการปกครอง	4.45	0.47	มาก
2.	ด้านการศาสนศึกษา	4.40	0.58	มาก
3.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	4.39	0.48	มาก
4.	ด้านการเผยแพร่	4.38	0.55	มาก
5.	ด้านการสาธารณูปการ	4.38	0.59	มาก
6.	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	4.34	0.57	มาก
โดยรวม		4.38	0.48	มาก

ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า จากความเห็นในปัญหา อุปสรรคของพระภิกษุในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอในการดูแลคณะสงฆ์ในแต่ละวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ด้วยหลักสารณียธรรมและสามัคคีธรรมเป็นต้น และเป็นไปตามกฎหมาย กฎมหา

เถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม รวมทั้งมีการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนภายนอกสำนักเรียนด้วย และรวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาล่าเรียนวิชาที่เป็นประโยชน์แก่การประกาศพระพุทธศาสนาอีกด้วย มีการให้การศึกษอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่จะอำนวยประโยชน์แก่กุลแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ปัจจัยและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นรูปดีของสังคมและประเทศชาติ

แนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า พระภิกษุในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มากที่สุดคือ ด้านการปกครอง ได้แก่ ต้องมีชี้แจงกฎระเบียบและกติกาดัง ๆ ของวัดให้พระภิกษุที่ใหม่ได้เข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในความสามัคคีทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ควร มีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และบอกประโยชน์และความสำคัญในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา ควรมีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยให้มากที่สุด โดยไม่มีเส้นสาย ควรมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการศาสนศึกษา ได้แก่ ควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์ และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และควรมีมาตรการในการดูแลพระภิกษุ สามเณรผู้เป็นนักเรียน ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ของผู้ที่กำลังศึกษาให้มีเวลาดูหนังสือและเตรียมสอบและจัดหาวิธีการพิเศษเพื่อช่วยนักเรียนผู้มีเวลาในการเรียนน้อยให้ได้รับความรู้ มีกำลังใจ มีโอกาสสอบได้มากขึ้น ควรมีนโยบายในการสรรหานักเรียนที่จะเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณและควรเน้นสร้างบุคลากรและรักษาบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้ น้อยที่สุดคือ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ได้แก่ ควรมีการเพิ่มจำนวนพระวิทยากรให้เพียงพอแก่การปฏิบัติที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ควรมีการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ

การอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำมาอภิปรายผลในประเด็นดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า เจ้าอาวาสในการบริหารวางแผนดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและแผนปฏิบัติงานประจำปี มีการบริหารการจตุตถการดำเนินการจัดทำทะเบียนประวัติของพระภิกษุสามเณร ภายในวัด ควบคุมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด บริหารประสานงานประชุมอบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัดประจำเดือนหรือวันธรรมสวนะ และเจ้าอาวาสมีการบริหารการวางแผนระเบียบข้อบังคับสำหรับพระภิกษุสามเณรภายใน

วัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พีระศิลป์ บุญทอง (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้” ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกันเมื่อมีการกระทำผิด ต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นแก่พวกพ้อง ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ ควรเสียสละดูแลพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด การบริหารงานของพระสงฆ์ ควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ฝ่ายสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ควรคัดสรรบุคคลที่จะมาบวชอย่างเคร่งครัด ด้านการศึกษาจัดหาทุนการศึกษาไว้อย่างพอกพูนกับจำนวนพระสงฆ์ที่ศึกษาเล่าเรียน รัฐควรมีงบประมาณให้พระสงฆ์ได้เรียนหนังสือ ตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับปริญญาตรี พระสงฆ์ควรมีการศึกษาทั้งทางปริยัติและปฏิบัติอย่างจริงจัง ควรจัดตั้งกองทุนเรียนดีแต่ยากจน ควรมีการศึกษาดูงาน เช่น วัด ที่มีพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อเป็นแรงจูงใจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พีระศิลป์ บุญทอง (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ รัฐบาลควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้อบรมคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนรัฐบาลควรสนับสนุนการปรับปรุงวัด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ควรทำให้วัดเป็นที่ปฏิบัติธรรม โรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนคุณธรรมให้แก่เด็ก และรัฐบาลควรส่งเสริมงบประมาณในการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ควรมีศูนย์การศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น บริการพระสงฆ์เวลาออกไปเผยแผ่ศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปัญญา) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระธรรมภาณพิลาส (อดุลย์ อมโร)” ผลการศึกษา พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระธรรมภาณพิลาสสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปให้มีโอกาสได้ศึกษาพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเพื่อคุณภาพประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตอันจะเป็นการช่วยรักษาความมั่นคงของชาติ และยังทำให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถจากที่ได้ศึกษานำมาอบรมสั่งสอนแก่เด็ก เยาวชนและประชาชน นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสิทธิธรรมารักษ์ (2566) ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวว่า การส่งเสริมบุคลากรในด้านเผยแผ่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาค่อนข้างน้อยพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ขาดทักษะในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาพระสังฆาธิการบางรูปไม่ค่อยมีเวลาในการวางแผนส่งพระภิกษุไปอบรมนักเทศน์และนักอบรมธรรมเพื่อเข้าค่ายคุณธรรมขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขาดการติดตามและประเมินผลงานแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ไม่ชัดเจน ส่วน พีระศิลป์ บุญทอง (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดควรสามารถชี้แนะทิศทางที่ถูกต้อง ควรในการพัฒนาชุมชน พระควรให้การช่วยเหลือในสงเคราะห์ชาวบ้าน เด็ก และเยาวชน วัดควรจัด สวัสดิการค้ำประกันสุขภาพพยาบาลแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ควรเป็นศูนย์รวมในการสร้างสามัคคีธรรมใน ชุมชน

องค์ความรู้ใหม่ และการนำไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษา "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัด นครศรีธรรมราช" จะเห็นว่า ต้องมีชี้แจงกฎระเบียบและกติกาต่าง ๆ ของวัดให้พระภิกษุที่มาใหม่ได้เข้าใจ

และปลูกจิตสำนึกในความสามัคคีทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ควรจะมีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และบอกประโยชน์และความสำคัญในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา ควรจะมีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยให้มากที่สุด โดยไม่มีเส้นสาย ควรมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด และควรจะมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์ และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และควรจะมีมาตรการในการดูแลพระภิกษุ สามเณรผู้เป็นนักเรียน ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ของผู้ที่กำลังศึกษาให้มีเวลาดูหนังสือ และเตรียมสอบและจัดหาวิธีการพิเศษเพื่อช่วยนักเรียนผู้ที่มีเวลาในการเรียนน้อยให้ได้รับความรู้ มีกำลังใจ มีโอกาสสอบได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรนำการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ทั้ง 6 ด้านไปใช้ในการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ เพื่อให้การทำงาน และการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระสังฆาธิการกับการเป็นผู้นำในการรณรงค์ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประกอบอาชีพของสมาชิกกองทุน จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ควรศึกษาเรื่องความร่วมมือร่วมใจของพระสังฆาธิการได้มีการให้ความรู้แก่พระสงฆ์ และประชาชนทั้งภายในและภายนอกวัดในอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัลลภ จริยธมฺโม). (2563). สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขในการบริหารจัดการที่พัทลุง. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(3), 772-782.
- พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุบุญโญ). (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3 (ดุฎฐินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุฎฐินิติต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2560). การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 27-40.
- พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(1), 30-44